

TÜRKÇE VE SÜMERCEDE İKİLEME

REDUPLICATION IN TURKISH AND SUMERISH

Yrd. Doç. Dr. Süleyman ERATALAY

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Dil Bilimi Bölümü

s.eratalay@gmail.com

Öz

İkileme Türkçede oldukça önemli yer tutan bir özelliktir. Birebir tekrarlardan oluşan ikilemelerin yanında yarı tekrarlar, benzer sözcükler, karşıt sözcükler hatta sözcük gruplarından oluşan ikilemeler bile bulunmaktadır. Sözcük türleri açısından bakıldığında ise adlar, sıfatlar, eylemler gibi dildeki neredeyse tüm sözcük türlerinin ikileme oluşturmak için kullanıldığı görülmektedir. Türkçede ikileme anlamı pekiştirme ve çoğaltma temel işlevi dışında güçlendirme, abartma, kolaylaştırma gibi işlevlerle de kullanılmaktadır. Bu önemli özellik, toplum üzerindeki etkisinin anlaşılmasıyla batı dillerinde son yıllarda daha fazla kullanılmaya başlanmıştır.

Diğer yandan Sümercede ikilemeler nasıldır ve ne ölçüde kullanılmaktadır sorusu akla gelmektedir. İki dil arasında ikilemeler konusunda ilk bakışta göze çarpan bazı benzerlikler yok değildir. Sümercede de Türkçedeki gibi pekiştirme ve çokluk bildirme amaçlı ikilemeler görülür. Bunların yanında biçimsel olarak yarı ikilemeler ya da sözcük türleri açısından adların, sıfatların ve eylemlerin ikilemelerde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Çalışmamızda ikilemelerin iki dilde kendine ne ölçüde yer bulduğu incelenecek ve benzerlikleri ile farklılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: İkileme, Türkçe, Sümerce.

Abstract

The reduplication is a very important feature in Turkish. There are even partial repetitions, similar words, opposite words, even word pairs, as well as duplicative occurrences. From the point of view of word types, it seems that almost all the word types on the list are used to create reduplication, such as nouns, adjectives and verbs. In addition to the basic function of reinforcement and duplication, meaning of reinforcement in Turkish is also used with functions such as strengthening, exaggeration, facilitation. This important feature has begun to be used more and more in the western languages in recent years with the understanding of the influence on society.

On the other hand, the question of how reduplication is used in Sumerian and in what extent comes to the mind. There is no resemblance to the bilingual at first sight. Besides in Sumerian as well as in Turkish, reduplication for consolidation and multitude is observed. In addition to these, it is observed that names, adjectives and actions are used in pairs in terms of formally partial reduplications or word types. In this study, the extent to which the reduplications find themselves on two levels will be examined and their similarities and differences will be revealed.

Key Words: reduplication, Turkish, Sumerian.

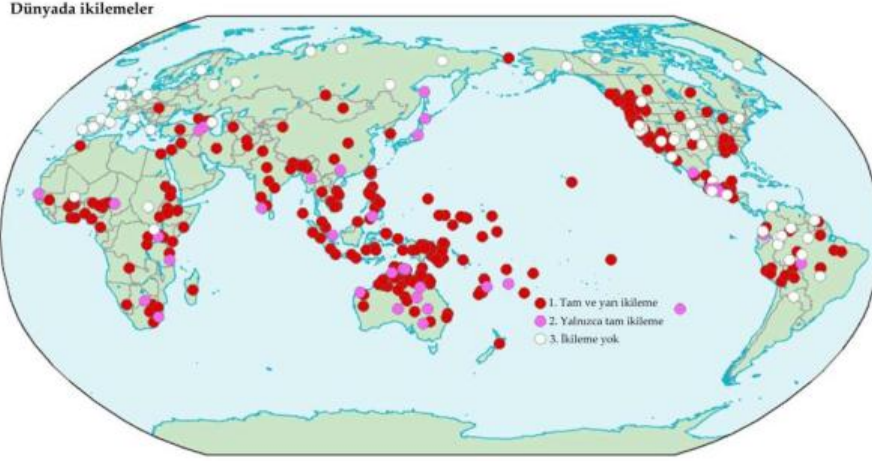
Giriş:

İkileme, "bir tabanın belirli bir parçasını ya da tamamını yineleyerek, bu tabandan başka ek ve sözcükler türetme süreci" (İmer, 2011:154); "anlama güç katmak amacıyla bir birimi, seslemi yineleme, aralarında benzerlik bulunan birimleri art arda kullanma" (Vardar, 119) veya "anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır." (Hatiboğlu, 1981:9) gibi tanımlarının yapılabileceği bir dil olayıdır.

İkileme sözcük içindeki seslerin tekrarlanmasıyla olabileceği gibi sözcüğün tümünün tekrarlanması şeklinde de olabilir. Birinci tür ikilemeye yarı ikileme (partialreduplication) ikinci türe ise tam ikileme (fullreduplication) diyebiliriz. Pangasinan (Austronesian, Philippines) dilinde *too*'insan'>*totöo* 'halk'; *amigo* 'arkadaş'>*amimigo* 'arkadaşlar'; *báley*'şehir'>*balbáley*'şehirler' anlamında yarı ikilemedir. Tausug (Austronesian, Philippines) dilinde *dayang*'hanımefendi', *dayangdayang*'prenseler'; *laway*'salya', *laway-laway*'salyangoz' anlamına gelmektedir ve tam ikilemedir (Rubino, 2005:11).

Bunların dışında ikileme yalnızca aynı seslerin ya da aynı sözcüklerin tekrarlanmasıyla da olmaz. ‘doğru dürüst’, ‘eğri büğrü’, ‘eski püskü’, ‘yarım yamalak’ örneklerinde olduğu gibi farklı sesler ve sözcüklerle de ikileme yapılabilmektedir (Hatiboğlu, 1981:12-35).

Diller, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmek için çeşitli yollar üretmişlerdir. Sözcükler, yapım ekleriyle ana anlamla bağlantılı yeni anlamlar kazanarak ve çekim ekleriyle kullanılarak tümceler içerisinde anlamlı hale gelirler. İkileme ise ifadede elde edilmek istenen manayı (anlamı güçlendirmek, çokluk ifade etmek, anlamı abartma vb.) sağlayan bir başka unsurdur. Dünya üzerindeki tüm dillerde belli oranlarda ikileme kullanılmaktadır. İngilizce ve Almanca gibi dillerde ikileme kullanılmakla birlikte oldukça sınırlıdır (Okamura, 1991:1). Dünya üzerindeki ikilemeler aşağıdaki şekilde olduğu gibi gösterilmektedir (Rubino, 2005:13).

Şekil 1: Dünya Dillerine İkilemeler

Yukarıdaki Şekilde dünya üzerindeki dillerin büyük çoğunluğunda ikileme kullanımı olduğu görülmektedir. İkilemenin olmadığı dillerde bile (Avrupa dilleri) sözdizimsel olarak ikileme görülebilmektedir. Ancak tam ve yarı ikilemenin bulunduğu dillerde bu özellik genellikle biçimbilimsel bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkileme sözcük gruplarına göre (Ad, eylem vb.), anlamlarına göre (çoğaltma, abartma vb.), biçimlerine göre (tam ikileme, yarı ikileme) ve işlevlerine göre (zaman belirtme, görünüş bildirme vb.) birbirlerinden ayrılırlar. Osmanlıcada ‘atf-ı tefsiri’ olarak adlandırılan ikilemeler, Türkçede ve Sümercede farklı şekillerde de olsa önemli yer tutmaktadır.

Türkçede ikileme:

Türkçede ikileme tarihsel gelişimi de göz ardı edilmeksizin geniş bir yer tutmaktadır. Hatta dünya genelinde yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlarla oluşturulmuş sınıflandırmaların da ötesinde çeşitliliğe sahiptir. Türkçe ikilemeler yapı bakımından, sözcük türü bakımından ve anlam bakımından ek olarak çizelge halinde gösterilmiştir. Türkçede genellikle tam ikileme kullanıldığı görülmektedir. Yarı ikileme ise m, p, r, s sesleri aracılığıyla yapılmaktadır.

Yapı Bakımından İkilemeler:

Tam ve yarı ikilemeler olarak iki kısma ayırabileceğimiz bu tür ikilemeler Türkçede ağırlıklı olarak tam ikilemelerden oluşur. Türkçedeki tam ikilemeleri yalın haldeki sözcüklerden oluşan tekrarlar, pekiştirmeli tekrarlar, Türkçe ve yabancı sözcüklü tekrarlar, tamlamalı tekrarlar, ad durum ekli tekrarlar ve aralıklı tekrarlar olarak sınıflandırabiliriz¹.

- Tam ikilemeler:

¹Bu bölümde kullanılan örnekler ve daha fazlası için şu yayınlara bakılabilir. Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Genişletilmiş baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi; Özkan, M., & Sevinçli, V. (2011). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi: Kelime Çözümlemeli*. Akademik Kitaplar; Delice, İ. (2003). *TürkçeSözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.

- Yalın haldeki sözcüklerden oluşan tekrarlar:
 - Aynen tekrarlar: Bu tür ikilemeler genellikle yansıma sözcüklerden oluşur. *azar azar, buram buram, güldür güldür, hüngür hüngür, inim inim, için için, kıtır kıtır*. Bu ikilemeler anlamı güçlendirme ve çoğaltma için kullanılır.
 - Eş ve yakın anlamlı tekrarlar: Bu tür ikilemelerde genellikle sözcüğün biri Türkçe diğeri yabancı dilde olur. Bazı örneklerde ise Türkçenin eski dönemlerinde kullanılan haliyle yeni halinin de olduğu görülür. *bağ bahçe, bet beniz, cümbür cemaat, çul çaput, döl dös, düğün dernek, kış kıyamet, kız kızan, kol kanal, kör kütük, sağ salim, selam sabah, soy sop*.
 - Zıt anlamlı tekrarlar: *az çok, er geç, gece gündüz, iyi kötü, sabah akşam, yaz kış*.
 - Sayılı tekrarlar: *bir bir, üç beş*.
- Pekiştirmeli tekrarlar:
 - m'li tekrarlar: Bu tarz ikilemeler sözcük tekrarı sırasında ikinci sözcük ünlü ile başlıyorsa /m/ sesinin eklenmesiyle, ünsüz ile başlıyorsa da ilk ünsüzün /m/ye dönüşmesiyle elde edilir. *ayakmayak, büyük müyük, sohbet mohbet, şaka maka, tarif marif, televizyon melevizyon, veya meya, yorgan morgana, zengin mengin*. Bu ikilemeler Türkçedeki sözcük türü ve etimolojisi ne olursa olsun tüm sözcüklerle kullanılabilir.
 - b, p'li tekrarlar: Bu tür ikilemeler pekiştirme anlamı verirler. *bölük pörçük, eğri büğrü, eski püskü, ezik büyük, orda burda, ondan bundan, oram buram, yırtık pırtık, sus pus, süs püs, süklüm püklüm*.
- Türkçe ve yabancı sözcüklü tekrarlar:
 - Türkçe Türkçe: İki sözcüğün Türkçe olduğu ikilemelerdir. Genellikle yansıma sözcüklerden oluşur. *çişilçişil, gıcır gıcır, miril miril*. Zarf-fiil yapıları da aynen tekrar edilerek ikileme oluşturulabilir. *araya araya, döke döke, eze eze, geze geze*.
 - Türkçe yabancı: Bu ikilemelerde bir sözcük Türkçe diğeri yabancı bir dilden yerleşmiş sözcükten oluşur. *aç bülaç, güçlü kuvvetli, kılık kıyafet, yüz surat*.
 - Yabancı yabancı: Kullanılan sözcüklerin ikisi de yabancı bir dilden alıntı olan ikilemelerdir. *ayan beyan, hak hukuk, hal hatır, haraç mezat, hayır hasenat, hısım akraba, rica minnet, şan şöhret*.
- Tamlamalı tekrarlar:
 - Belirtisiz tamlamalı ikilemeler: Bu tür ikilemeler anlamı pekiştirerek güçlendirir. *aslanlar aslanı, büyüklük büyüğü, efelerin efesi, güzeller güzeli, kahramanlar kahramanı, tövbeler tövbesi*.
 - Belirtili tamlamalı ikilemeler: *beterin beteri, kötünün kötüsü, sersemim sersemi*.
- Yapım ekli tekrarlar:
 - -II/-IU ekiyle kurulan ikilemeler: İki sözcük de -II/-IU ekine sahip olabilir. *akıllı akıllı, boyalı boyalı, pullu pullu, sesli sesli, tatlı tatlı, uslu uslu*. Sözcüklerden sadece birinde -II/-IU ekinin görüldüğü örnekler de vardır. *başlı başına, belli belirsiz, evli evine, köylü köyüne, vakitli vakitsiz, yerli yerine, yerli yersiz, zamanlı zamansız*. Bu ek farklı sözcüklerle ikileme yapılırken de kullanılabilir. *akıllı uslu, allı pullu, büyüklük küçüklük, dayalı döşeli, derli toplu, evli barklı, güçlü kuvvetli, irili ufaklı*.
 - -Iik/-IUk ekiyle kurulan ikilemeler: Bu ek yalnızca farklı sözcüklerle kurulmuş ikilemelerde kullanılır. *dirlilik düzenlik, günlük güneşlik, güllük güllüstanlık*.
 - -sIz/-sUz ekiyle kurulan ikilemeler: Aynı sözcüklerin kullanıldığı -sIz/-sUz ekli ikilemeler. *arsız arsız, sessiz sessiz, tatsız tatsız, yüzsüz yüzsüz*. Bu ek kullanılarak üretilen ikilemeler farklı sözcüklerden de oluşabilir. *borçsuz harçsuz, ipsiz sapsız, parasız pulsuz, sessiz sedasız, tatsız tuzsuz, yersiz yurtsuz*.
 - -Ek ekiyle kurulan ikilemeler: Bu tür ikilemeler çok sayıda değildir. *hanım hanımcık, kadın kadıncık, kargacık burgacık*.
- Ad durum ekli tekrarlar:
 - Yönelme ekli ikilemeler: bu ikilemelerden biri yada ikisi yönelme durumu eki almış olarak karşımıza çıkarlar. *ağız ağıza, baş başa, başa baş, burun buruna, diz dize, el ele, göz göze, kafa kafaya, kucak kucağa, kol kola, omuz omuza, saç saça, sırt sırta, soluk soluğa, yan yana, yüz yüze*.

Bu ikilemeler aynı sözcüklerden oluşabildiği gibi farklı sözcüklerden de oluşabilir. *ele kola, eşe dosta, paraya pula, sağa sola, sele suya, yalana dolana.*

- Çıkma ekli ikilemeler: İkilemeyi oluşturan sözcüklerde çıkma durumu da kullanılabilir. *arkadanarkadan, kenardan kenardan, kıyidan kıyidan, ordanordan.*

Yine bu ikilemeler de farklı sözcüklerden oluşabilir. *dereden tepeden, elden ayaktan, havadan sudan, içten dıştan, ordanburdan, sağdan soldan, şundan bundan, üstten baştan.*

Bir de bir tarafında çıkma durumu diğerinde yönelme durumu olan ikilemeler vardır. *baştan başa, dağdan dağa, dilden dile, elden ele, evden eve, inceden inceye, kulaktan kulağa.*

- Bulunma ekli ikilemeler: Çok az da olsa aynı sözcükle kurulmuş bulunma eki taşıyan örnekler vardır. *Ayda ayda, orda orda.*

Farklı sözcüklerle kurulan ikilemelerde sözcüklerden biri ya da ikisi bulunma durumunda olabilir. *arada sırada, ayda yılda, elde avuçta, kıyıda köşede, orda burda, ötede beride.*

- Belirtme ekli ikilemeler: Bunların da sayısı çok fazla değildir. *aklı başı, eli eteği, kaşı gözü, yaşı başı.*

- Aralıklı tekrarlar:

- Sorulu tekrarlar: Bu tür ikilemeler eylemlerle, adlarla sıfatlarla ve belirteçlerle kullanılabilir. *aç mı aç, gider mi gider, güzel mi güzel, hiç mi hiç, oldu mu oldu, olur mu olur, ölür mü ölür, temiz mi temiz, uslu mu uslu, yapar mı yapar, zengin mi zengin.*

- Bağlaçlı tekrarlar: ‘ve’ bağlacıyla kurulan ikilemeler. *ancak ve ancak, yalnız ve yalnız.* ‘da/de’ bağlacıyla kurulan ikilemeler. *ağladı da ağladı, bebek de bebek, coştı da coştı, ev de ev, şeker de şeker.*

- Ayrı İkileme: Türkçede ikilemelerin arasına başka sözcükler de girebilir. *bir deri bir kemik, gel zaman git zaman, gün ola harman ola, ne in var ne cin var, üç aşağı beş yukarı, yedi iklim dört bucağ.*

- Yarı ikilemeler:

- m,p,r,s sesli yarı ikilemeler: Bu tür ikilemeler sıfatlarla yapılır. Sıfatın ilk iki sesinden sonra ‘m, p, r, s’ ünsüzlerinden uygun olan getirilir ve bu sestem sonra sıfatın tamamı tekrarlanır. C₁V₁[m/p/r/s]C₁V₁C₂...şeklinde formüle edebileceğimiz bu ikileme türü pekiştirme sağlar. *bembeyaz, dipdiri, kapkara, mosmor, pespembe, simsiyah, tertemiz.*

Bazı örneklerde ‘p’ sesinden sonra bir ünlü ses türemesi olduğu görülmektedir. *sapasağlam, yapayalnız.*

Yarı ikilemenin ‘r’ sesi ile yapıldığı bazı örneklerde -ll- hecesinin eklendiği de görülür (Delice, 2003:34). *çırılçıplak, sırlıslıklam.*

Sümercede ikileme:

Sümercede ikilemeler Türkçedeki kadar çeşitlilik göstermemektedir. Ancak yarı ikileme Sümercede oldukça önemli bir işleve sahiptir ve aşağıda yarı ikileme bölümünde bu özelliklere değinilecektir.

- Tam ikileme:

Tam ikileme bu dilde yalnızca çoğaltma işleviyle kullanılmaktadır. Bu tür ikileme hem ad soylu sözcüklerle hem de eylemlerle aynı işlevle kullanılmıştır.

Sümercede adlar iki türdür. Özel adlar ve cins adlar olarak tanımlayabileceğimiz bu adlar Sümer çivi yazısında bazı farklılıklarla belirlenmiştir. İkileme genellikle cins adlarla kullanılmaktadır.

kur ‘dağ’ **kur-kur** ‘dağlar’, **gána** ‘alan’ **gána-gána** / **ga-na-qa-na** ‘alanlar’, **a-gàr** ‘tarım’ **a-gàr-a-gàr** / **a-ga-ar-a-ga-ar** ‘tarımsal alanlar’, **tir** ‘orman’ **tir-tir-e** / **te-er-te-re** ‘ormanlar’, **ma-da** ‘toprak’ **ma-da-ma-da** ‘topraklar’ ve **ab-ba** ‘baba’ **ab-ba-ab-ba** ‘yaşlılar’.

Özel adlarda çokluk bildirme genellikle –ene çokluk ekiyle sağlanır. Ancak sayısı çok fazla olmasa da bazı özel adlar ikileme ile de kullanılmıştır (Jagersma, 2010:113).

diğir ‘tanrı’ **diğir-diğir** ‘tanrılar’, **dumu** ‘çocuk’ **dumu-dumu** ‘çocuklar’, **en** ‘lord’ **en-en** ‘lordlar’, **sağga** ‘yönetici’ **sağga-sağga** ‘yöneticiler’, **ugula** ‘usta’ **ugula-ugula** ‘ustalar’, **ab-ba** ‘baba’ **ab-ba-ab-ba** ‘yaşlılar’, **lugal** ‘kral’ **lugal-lugal** ‘krallar’ (Jagersma, 2010:114).

Sümerologlar arasında ikileme ile oluşturulan yapıların normalden farklı bir çokluk ifade ettiği görüşü hakimdir. Yukarıda da değinildiği gibi özel adlarda çokluk bildirmek için kullanılan bir ek bulunmaktadır. Ancak **diğir-diğir-ré-ne** ‘tüm tanrılar’ gibi bazı örneklerde ikileme kullanılmış özel adlara çokluk ekinin de eklendiği görülmüştür. Bu durumu Poebel (1923: 53) ‘tüm, hepsi’ olarak yorumlamıştır. Bu bir çeşit çokluk olarak değerlendirilebilir.

Sümercede tam ikileme sıfatlarla da kullanılmaktadır.

tur ‘küçük’ sıfatı **tu-ur-tu-ur** şeklinde ve **bar₆** ‘beyaz’ sıfatı **ba-ab-ba-ar** şeklinde ikileme haline getirilir ve çokluk anlamı kazanır. Aynı şekilde **sumun** ‘eski’ **sumun-sumun** **vegibil** ‘yeni’ **gibil-gibil**

digirgal-gal lagaski-a-ke₄-ne

digirgal-gallagaş=ak =ene

god büyük-büyükLagaş=İlgi eki =çokluk eki

‘Lagaş’ın tüm büyük tanrıları’ (Edzard, 1997: A10-28)

Fakatsi₄ ‘kırmızı’ **vegi₆.g** ‘siyah’ sıfatları metinlerde ikileme şeklinde bulunmazlar (Jagersma, 2010:272).

Sümercede tam ikileme eylemlerle de kullanılmaktadır. Bu kullanım yine benzer anlamsal sonuçları göstermekle birlikte tümcenin tamamına çokluk manası kazandırmaktadır denebilir.

mu-ğá-ar-ğá-ar

mu-ğar -ğar

kalış öneki- yerleştirmek -yerleştirmek

‘tamamen kurdu’ (Hall, 1985: R-42)

ba-na-gu-ul-gu-ul

ba-na-gu.ul -gu.ul

e. çatı- 3. tk öneki- büyük olmak -büyük olmak

‘hepsini (onun için) genişletti.’ (Edzard, 1997: B2-13)

i-nú-nú

i-nú -nú

ünlü öneki- yatmak -yatmak

‘(hem sağda hem solda) yatıyorlardı.’ (Edzard, 1997: A4-19)

i-gul-gul-e

i-gul -gul -e

ünlü öneki- yok etmek -yok etmek -3.Tk

‘(hepsini) yok etti.’ (Jacobsen, 1987: 198)

Yukarıdaki örneklerde Sümercede eylemlerde ikilemenin nasıl kullanıldığı görülmektedir. Parantez içerisindeki bilgiler tümcenin geri kalanının anlama etkilerini göstermek için verilmiştir.

- Yarı ikileme:

Bu işlev eylemin görünüşünün bitmemişlik ifade ettiğini belirtir. Sümercede Türkçedeki gibi zaman ekleri kullanılmamaktadır. Sümer dil evreni, bir olayın yada durumun bitmiş olup olmadığına göre şekillendiğinden, görünüş önemli hale gelmiştir. Bu durum çevirilerde bitmişlik görünüşündeki eylemlerin geçmiş zaman, bitmemişlik görünüşündekilerinse şimdiki zaman ya da gelecek zaman olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Yine de Sümerce eylemlerin görünüş manalarının daha önde olduğu unutulmamalıdır.

Sümercede yarı ikilemeler genel itibarıyla iki şekilde yapılır (Jagersma, 2010:312): C₁V₁C₂C₁V₁

- **ha-la** ‘bölmek’ and **hulu** ‘kötü olmak’, /**halha**/ and /**hulhu**/ şeklinde yarı ikilemeye dönüştürülür.

İkinci tür yarı ikileme oluşturma şekli de aşağıdaki gibidir (Jagersma, 2010:312): C₁V₁C₁V₁

- **ġar** ‘yerleştirmek’**ġá-ġá**, **gi**₄ ‘dönmek’, **gi**₄-**gi**₄, **ku**₄.**r** ‘girmek’, **ku**₄-**ku**₄, **ga**₆-**ġ**‘taşımak’, **ga**₆-**ga**₆, **veníġin** ‘yayılmak’,**níġin-níġin** şeklinde ikilemeye dönuştürölür.

Sonuç

İkileme her iki dilde de yaygın şekilde kullanılan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçede tam ikilemenin kapsamı Sümerceyle karşılaştırılmayacak kadar fazladır. Tam ikileme Sümerce ad soylu sözcüklerde ve eylemlerde bir çeşit çokluk bildirirken, Türkçede ikileme pekiştirme, güçlendirme, abartma, çoġaltma, kolaylaştırma, süreklilik ve sınırlandırma ifade etmek için ad, adıl, sıfat, belirteç, baġlaç ve eylemlerle kullanılabilir. Sumercede yarı ikileme yalnızca eylemlerde görünüşü göstermek için kullanılmaktadır. Yani yukarıda sayılan anlamları ifade etmek için kullanılmaz. Bu eylemsel ikileme bir sürecin devamlılığını ifade eder. Bu bakımdan Türkçe yarı ikileme ile anlamsal bir bağı yoktur. Nitekim iki dilde yarı ikilemenin biçimsel olarak da farklı olduğu açıkça görülebilmektedir.

Sumercede yarı ikileme yalnızca eylemlerde görünüşü göstermek için kullanılmaktadır. Yani yukarıda sayılan anlamları ifade etmek için kullanılmaz. Bu eylemsel ikileme bir sürecin devamlılığını ifade eder. Bu bakımdan Türkçe yarı ikileme ile anlamsal bir bağı yoktur. Nitekim iki dilde yarı ikilemenin biçimsel olarak da farklı olduğu açıkça görülebilmektedir.

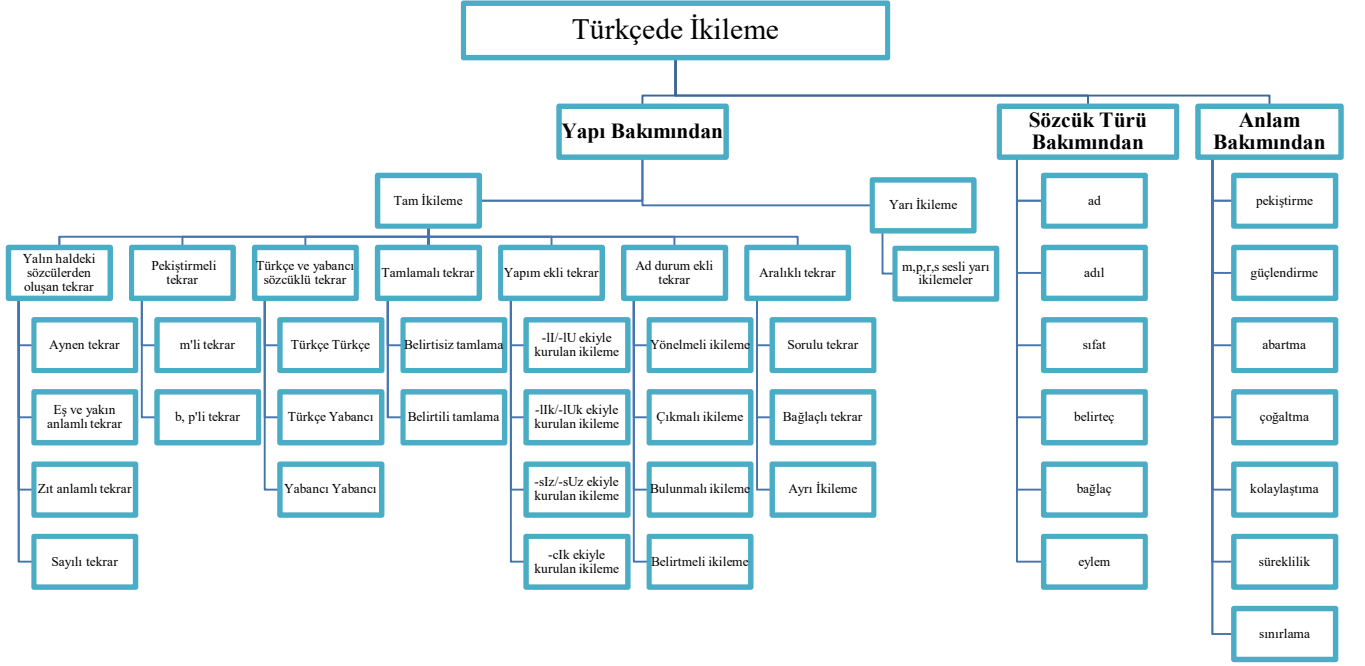
Dünya dillerinin büyük bir kısmında ikileme kullanımı görölmektedir. İkilemenin en az olduğu diller Avrupa dilleridir. Ancak farklı biçim ve anlamlarla da olsa Türkçe ve Sümercede ikileme kullanımı yoġundur.

Sumerce ve Türkçe arasında günümüze kadar çeşitli karşılaştırmalı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda ortak sözcükler, büyük oranda benzer ad durum ekleri, söz dizimsel benzerlik, biçim bilimsel yapı benzerliği vb. gibi ortak noktalar bulunmuştur. Çalışmamızla iki dil arasında ikilemeler odağında nasıl bir benzerlik olduğu araştırılmıştır. Elde edilen veriler iki dilin ikilemeleri çokça kullandığını gösterse de özellikle Sumercedeki eylemsel görünüşün ikilemelerle gösterilmesi gibi temel ve çok önemli bir farkla karşılaşılmıştır. Buna benzer bir kullanımla Türkçenin hiçbir döneminde karşılaşılmamıştır. Her ne kadar tam ikilemelerde çokluk bildirme işlevinde benzerlik olduğu görölse de bu benzerlik dünyada ikilemenin göröldüğu tüm dillerde de olduğu gibi ikilemenin doğasından kaynaklanan bir durumdur. Dolayısıyla Sumerce ve Türkçe ikileme konusunda farklı kullanımlara ve farklı işlevlere sahip iki dil olarak karşımızda durmaktadır.

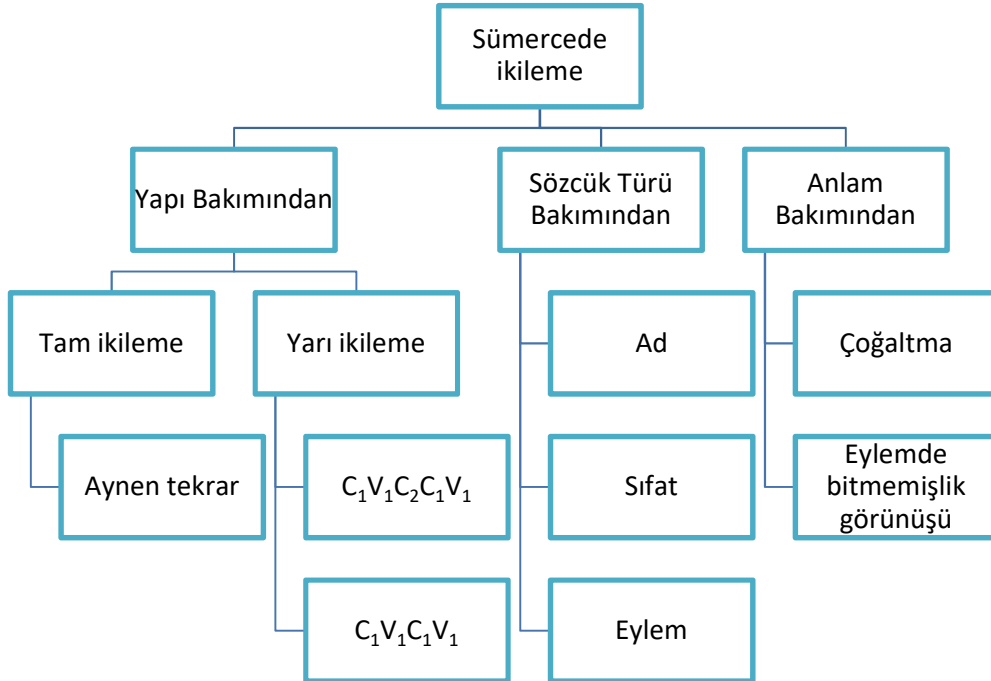
Kaynakça

- Delice, İ., (2003). *TürkçeSözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.
- Edzard, Dietz Otto.,(1997). *Gudea and His Dynasty*.The Royal Inscriptions of Mesopotamia.Early Periods 3, 1. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto Press. 68-101.
- Hall, Mark Glenn.,(1985). *A Study of the Sumerian Moon-God, Nanna/Suen*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Hatiboğlu, V., (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Genişletilmiş baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hurch, B. (Ed.), (2005). *Studies on reduplication* (No. 28). Walter de Gruyter.
- Jacobsen, T., (1987). *The Harps that Once ..Sumerian Poetry in Translation*. New Haven/London: Yale University Press. 151-166.
- Jagersma, A. H., (2010). *A descriptivegrammar of Sumerian* (Doctoraldissertation, Faculty of theHumanities, LeidenUniversity).
- İmer, K.,Kocaman, A., &Özsoy, A. S., (2011). *Dilbilim Sözlüğü* İstanbul, Boġaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Okamura, T., (1991). Reduplication in English. *English Review*, (5), 1-24.
- Özkan, M.,&Sevinçli, V., (2011). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi: Kelime Çözümlemeli*. Akademik Kitaplar.
- Poebel, A., (1923). *Grundzüge der sumerischenGrammatik* (Vol. 1). SelbstverlagdesVerfassers.
- Rubino, C., (2005). Reduplication: Form, functionanddistribution. *Studies on reduplication*, 11-29.
- Thomsen, M. L., (1984). *TheSumerian Language*.
- Vardar, B., (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Multilingual Yay.

Ekler:

Ek 1: Türkçede ikilemeler

Ek 2: Sümercekte ikilemeler

